

Rued Langgaard: Symfoni nr. 5, version 1 (BVN 191)

Kritisk førsteudgave ved Bendt Viinholt Nielsen

Udgiverens forord om værket

Motto

"Nøkken spiller for Stjernerne smaa,
han véd at til Himlen han aldrig vil naa"

Erik Bøgh (1822-99)

Af digtet *Nøkken*, trykt s. 173-174 i *Halvandet Hundrede Viser. Tekst.* Kbh. 1881.

Første strofe med ændringer af RL.

Værket var oprindelig ikke betegnet symfoni. Udgangspunktet er orkesterværket *Sommersagnsdrama* (senere betitlet *Saga blot*, BVN 140), komponeret december 1917 og afsluttet i partiturform 28. december 1918. Dette værk blev uropført under Nordisk Musikfest i København 16. juni 1919 under ledelse af Frederik Schnedler-Petersen, men fik en lunken modtagelse i pressen. Mest positiv var *Berlingske Tidende*, hvor A.T. (Alfred Toft) dagen efter bl.a. skrev: "Ved hjælp af en Saks vilde der komme et virkningsfuldt Stykke ud af det, der er forsaavidt Indhold nok og morsomme instrumentale Indfald. Forhaabentlig har Komponisten fornøden Resignation til at klippe det overflødige bort." I første omgang blev det dog kun til en beskeden revision og forkortelse, dateret december 1919. I 1925 blev kompositionen så inddraget i den nummererede symfonirække (først en kort overgang som nr. 6, derefter som nr. 5) med den lidt modificerede titel *Sommer-Sagn drama*.

En omfattende revision fandt sted i 1926. Symfonien blev betydelig forkortet og de oprindelige tempoangivelser fjernet i stort omfang. Blandt tilføjelserne var harpestemmen (eller det meste af den) og nogle korte passager (t. 1-5, 306-321, 440-448, 504-506). I denne form blev værket præsenteret offentligt for første gang som *Symfoni Nr. 5 (En Sats)* ved en "Populær Orkesterkoncert", som Langgaard afholdt med egne værker i Odd Fellow Palæet den 11. april 1927. Københavns filharmoniske Orkester blev dirigeret af komponisten. Mottoet af Erik Bøgh var anført i programmet. *Nationaltidendes -r -h* (Richard Hove) gav symfonien en positiv omtale i koncertanmeldelsen den følgende dag:

Naar man hører et Værk som dette... fyldes man med en uvilkaarlig Beundring for det virkelig oprindelige og musafødte Talent, som Langgaards Musik i bedste Tilfælde giver Beviser paa... Der er i denne Symfoni baade Idé, Fantasi og *Inspiration*. Begyndelsen med den fortrinligt instrumenterede Stemning af skyhøj Vision er saaledes udmærket formet og egnet til at føre til en stor musikalsk Udvikling. Denne Udvikling indskrænker sig imidlertid til en ret almindelig fugeret Behandling; senere kommer et ekstatisk Højdepunkt, der baade rummer lidenskab og er plastisk formet; og som Slutning af den behagelig korte Symfoni kommer en virkelig usædvanlig storlinet Idé med et (atter udmærket instrumenteret) elegisk Tema med Begyndelsens besværgende Mystik som Baggrund. Denne, i formen lille, Symfoni synes at være det i Indholdet største, som Rud Langgaard har skrevet...

Enkelte passager blev revideret kort efter opførelsen, men Langgaard fandt åbenbart, at det musikalske stof rummede flere muligheder, for i 1931 komponerede han en ny symfoni nr. 5 (version 2), som fik titlen *Steppenatur* og undertitlen *Sommersagnsdrama* (BVN 216). Dette værk tager afsæt i *Symfonisk Festspil* (BVN 166), en 1920-aflægger af det oprindelige *Sommersagnsdrama*, men rummer desuden en del nykomponeret stof. I version 2 genfindes et par hundrede takter af version 1, til dels i revideret form.

Langgaard anvender selv betegnelserne "1ste version" og "2den version", således at de to partiturer må betragtes som sideordnede.

Symfonien bar i slutningen af 1920'erne tilnavne som *Nøkken*, *Elverspil* og *Steppevidder*, men i sidste ende valgte Langgaard at udelade en beskrivende titel. Blandt kilderne findes et udateret notat fra sidste halvdel af 1920'erne med reference til værkets slutning. Det drejer sig om følgende (let bearbejdede) citat af Selma Lagerlöf (1858-1940): "I samme Øjeblik syntes han, at han fra Elven hørte nogle metalklare Toner, som naar man tager et Greb i en Streng for at prøve om den stemmer, 'Se, se, der har vi Nøkken selv! Han begynder at spille paa Violin'" (af *Spillemanden*, trykt i *Legender og Fortællinger. Ny Samling*. Kbh. 1908, s. 147-161).

Symfoni nr. 5, version 1 blev første gang udsendt på cd i 2002 i en indspilning med Radiosymfoniorkestret, dirigeret af Thomas Dausgaard (Dacapo 8.224215). Ved indspilningen benyttedes nærværende kritiske udgave.

© *Bendt Viinholt Nielsen, juni 2001 (maj 2002)*